

Księgowość: forward i ustalenie ceny waluty

Andrzej Niewiarowski, [biegły rewident Warszawa](#), Rödl & Partner

Nabyte aktywa finansowe wprowadza się do ksiąg rachunkowych na dzień ich nabycia według ceny nabycia, jako aktywa finansowe przeznaczone do obrotu. Drugostronnie zapisuje się tę operację jako pozostałe rozrachunki.

Forward jest terminową operacją walutową polegającą na kupnie/sprzedaży waluty po ustalonym z góry kursie, na określony dzień w przyszłości, późniejszy niż dwa dni robocze (kurs spot). Transakcja służy zabezpieczeniu się przed ryzykiem walutowym. Importer, kupując walutę w transakcji terminowej, zabezpiecza się przed wzrostem kursu. Eksporter, sprzedając walutę w transakcji terminowej, zabezpiecza się przed spadkiem kursu. Bez względu na niekorzystne wahania kursów walut, instrument ten pozwala na ustalenie z góry ceny waluty w przyszłości. Kontrakt forward nakłada na jedną stronę obowiązek dostarczenia, a na drugą obowiązek odbioru aktywów w ściśle określonej ilości, w określonym terminie w przyszłości i po określonej cenie, ustalonej w momencie zawierania kontraktu (dostawa rzeczywista). Istotą kontraktu forward jest to, że nabycie nie powoduje poniesienia żadnych wydatków początkowych. Nie ma tu płaconej premii jak w przypadku opcji, ale w konsekwencji zobowiązanie jednostki jest bezwzględne. Niezależnie od tego, czy jednostka zyska, czy straci na tym kontrakcie, musi go zrealizować, tzn. musi nastąpić rzeczywista dostawa waluty lub rozliczenie odsetkami. Jednostka nie może zrezygnować z kontraktu jak w przypadku opcji. Zakup forwardów (pozycja długa) zabezpiecza importera przed wzrostem kursu walutowego, w przypadku spadku kursu importer poniesie stratę >patrz rys. 1. Sprzedaż forwardów (pozycja krótka) zabezpiecza eksportera przed spadkiem kursu walutowego, w przypadku wzrostu kursu eksporter poniesie stratę.

Ustawa o rachunkowości nakłada obowiązek wprowadzenia instrumentów do ksiąg rachunkowych na dzień ich zakupu według ceny nabycia lub ceny zakupu, jeżeli koszty przeprowadzenia i rozliczenia transakcji nie są istotne. Podobne ujęcie prezentuje rozporządzenie . Aktywa finansowe oraz zobowiązania finansowe, w tym również zawarte transakcje terminowe, z których wynika zobowiązanie lub prawo do nabycia lub sprzedaży w przyszłym terminie ustalonej ilości określonych instrumentów finansowych po ustalonej cenie, wprowadza się do ksiąg rachunkowych w dacie zawarcia kontraktu, bez względu na przewidziany w umowie termin rozliczenia transakcji. Paragraf 5 rozporządzenia w sprawie szczegółowych zasad uznawania, metod wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych (dalej: rozporządzenie) precyzuje także, do której kategorii instrument należy zaliczyć.

Kategorie

Jednostka klasyfikuje instrumenty finansowe w dniu ich nabycia lub powstania do następujących kategorii:

- 1) aktywa finansowe i zobowiązania finansowe przeznaczone do obrotu,
- 2) pożyczki udzielone i należności własne,
- 3) aktywa finansowe utrzymywane do terminu wymagalności,
- 4) aktywa finansowe dostępne do sprzedaży.

Kontrakt forward jest zaliczany do aktywów finansowych lub zobowiązań finansowych przeznaczonych do obrotu, z wyjątkiem przypadku, gdy jednostka uznaje zawarte kontrakty za instrumenty zabezpieczające. Na dzień zawarcia kontraktu, wartość początkowa kontraktu czyli wartość godziwa poniesionych wydatków z tytułu zawarcia kontraktu, wynosi zero (brak wydatków początkowych, np. premii). Jak wcześniej wspomniano, należy jednak ująć kontrakt w ewidencji księgowej. Zgodnie z art. 35 uor oraz § 13 rozporządzenia, nabyte aktywa finansowe wprowadza się do ksiąg rachunkowych na dzień ich nabycia według ceny nabycia w pozycji:

Wn „Krótkoterminowe aktywa finansowe – Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu”,

Ma „Pozostałe rozrachunki – Zobowiązania finansowe przeznaczone do obrotu”.

Wartość kontraktu stanowi iloczyn wielkości kontraktu (ilości instrumentu podstawowego w walucie obcej, na którą został wystawiony) oraz ceny wykonania. Artykuł 46 ust. 2a uor precyzuje, że aktywa finansowe i zobowiązania finansowe wykazuje się w bilansie w kwocie netto po kompensacie. Dlatego bilansowa wartość kontraktu wynosi zero.

Wycena bilansowa

Na dzień bilansowy derywaty należy wycenić w wiarygodnie ustalonej wartości godziwej, bez pomniejszania jej o koszty transakcji, jakie jednostka poniosłaby, zbywając te aktywa lub wyłączając je z ksiąg rachunkowych z innych przyczyn, chyba że wysokość tych kosztów byłaby znacząca. Rozporządzenie w § 15 precyzuje, jaką wycenę w wartości godziwej uznaje się za wiarygodną. W praktyce na dzień bilansowy jednostka przyjmuje wycenę otrzymaną z banku, w którym transakcja została wykonana, przygotowaną na podstawie aktualnej ceny rynkowej (spot) oraz doliczonych punktów swapowych.

Księgowy w zasadzie nie musi znać się na tych szczegółach matematyki finansowej. Księgowy ujmuje wycenę instrumentów pochodnych na dzień bilansowy w księgach rachunkowy jako:

Ma „Przychody finansowe lub Wn „Koszty finansowe" oraz

Wn/Ma „Odpisy aktualizujące krótkoterminowe aktywa finansowe".

Od naliczonej wyceny bilansowej należy policzyć podatek odroczoney.

Jak to działa

Na dzień realizacji kontraktu, w przypadku zakupu forwardu (call forward) pod płatność za fakturę kontrahenta zagranicznego, następuje wymiana złotych na walutę po kursie terminowym i realizacja przelewu zagranicznego na kwotę z faktury. W drugim wariantcie może nastąpić wpłata waluty na konto, a następnie jednostka realizuje przelew z tytułu spłaty zobowiązań według kursu, jaki przyjęła do wyceny rozchodu waluty z rachunku walutowego. Po zaksięgowaniu spłaty zobowiązań, różnice kursowe zaksięgują się automatycznie jako przychody lub koszty finansowe.

Tylko różnica

Drugim rodzajem forwardów jest NDF (Non Deliverable Forward). NDF to transakcja terminowa bez dostawy (nierzeczywista). Przeprowadza się ją na tych samych zasadach jak klasyczny forward, jednak w dniu realizacji nie następuje efektywna dostawa walut, lecz rozlicza się jedynie różnicę pomiędzy otrzymanym w dniu zawarcia transakcji kursem terminowym a bieżącym kursem spot z dnia realizacji kontraktu.

W rachunku podatkowym

A jakie jest ujęcie podatkowe instrumentów finansowych? Generalna zasada wynikająca z ustawy o CIT mówi, że podatnicy są obowiązani do prowadzenia ewidencji rachunkowej, zgodnie z odrębnymi przepisami, w sposób zapewniający określenie wysokości dochodu (straty), podstawy opodatkowania i wysokości należnego podatku za rok podatkowy. Ustawa o CIT bazuje na definicji pochodnych instrumentów finansowych przepisanej wprost z ustawy z 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (tekst jedn. DzU z 2016 r. poz. 1636, dalej: ustawa o obrocie). Ustawa o obrocie dość szeroko definiuje instrumenty finansowe. Na potrzeby niniejszego artykułu możemy przyjąć, że instrumentami finansowymi są niebędące papierami wartościowymi (...) prawa majątkowe, których cena zależy bezpośrednio lub pośrednio od ceny towarów, walut obcych albo od wysokości stóp procentowych. W szczególności są nimi finansowe kontrakty terminowe, opcje oraz swapy walutowe.

Ustawa o CIT określa, że przedmiotem opodatkowania podatkiem dochodowym jest dochód bez względu na rodzaj źródeł przychodów, z jakich dochód ten został osiągnięty. Dochodem zaś jest nadwyżka sumy przychodów nad kosztami ich uzyskania, osiągnięta w roku podatkowym. Jeżeli koszty uzyskania przychodów przekraczają sumę przychodów, to różnica jest stratą. Za przychody związane z działalnością gospodarczą osiągnięte w roku podatkowym uważa się otrzymane pieniądze, różnice kursowe, a także należne przychody, choćby nie zostały jeszcze faktycznie otrzymane. Za datę powstania przychodu z tytułu realizacji praw wynikających z pochodnych instrumentów finansowych uważa się moment realizacji tych praw.

Wydatki związane z nabyciem pochodnych instrumentów finansowych nie są kosztem uzyskania przychodów do czasu realizacji praw, rezygnacji z realizacji praw albo odpłatnego zbycia, chyba że instrumenty te związane są z nabyciem środka trwałego lub wartości niematerialnej i prawnej. Wtedy mogą powiększać wartość początkową dla potrzeb amortyzacji podatkowej. Przychód rozpoznawalny jest w chwili, gdy staje się należny. Równocześnie rozpoznawalny jest koszt uzyskania przychodów. Koszty uzyskania przychodów bezpośrednio związane z przychodami, poniesione w latach poprzedzających rok podatkowy oraz w roku podatkowym, są potrącalne w tym roku podatkowym, w którym osiągnięte zostały odpowiadające im przychody.

Zakup i wycena – obojętne

Sam zakup kontraktu terminowego oraz jego początkowe ujęcie w księgach rachunkowych nie powoduje po stronie spółki obowiązku podatkowego – opodatkowany jest przychód, którego w tym momencie jeszcze nie ma.

Na dzień bilansowy jednostka wycenia swoje kontrakty. Wycenę sporządza bank, w którym jednostka przeprowadziła tę transakcję. Jak już pisałem, kontrakt to zakład pomiędzy stronami – wycena ujawni, jaką pozycję zajęła spółka. Oznacza to, że gdyby spółka postanowiła zamknąć kontrakt w dniu bilansowym, poprzez zakup kontraktu przeciwnego na tę samą datę zamknięcia (strike date) – poniosłaby stratę lub odnotowałaby zysk. Skutki wyceny kontraktu na dzień bilansowy nie powodują żadnych skutków w podatku dochodowym. Zysk lub strata wynikająca z wyceny nie jest przychodem ani kosztem uzyskania przychodu.

Uwaga! Jeżeli jednostka rozlicza różnice kursowe metodą rachunkową na podstawie art. 9b ust. 1 pkt 2 ustawy o CIT, to wówczas różnicę z wyceny kontraktu powinna uwzględniać w rachunku podatkowym jako różnice kursowe.

Jaki kurs jest właściwy

Na dzień realizacji kontraktu spółka otrzymuje na konto kwotę w walucie w wysokości wynikającej z kontraktu oraz według kursu terminowego. Pojawia się kolejne pytanie – po jakim kursie wpływ powinien zostać zaksięgowany? Zgodnie z obowiązującymi przepisami podatkowymi, wpływ środków pieniężnych na rachunek bankowy powinien być wyceniony według kursu faktycznie zastosowanego, a takim kursem jest ustalony w kontrakcie kurs terminowy (art. 15a ust. 2 i 3 ustawy o CIT). W opisanym przypadku dochodzi jedynie do nabycia waluty po z góry określonym kursie (kursie terminowym) i jej wpływu na rachunek jednostki. W dniu realizacji kontraktu, po stronie nabywcy kontraktu nie powstanie ani przychód, ani koszt podatkowy. W wyniku realizacji kontraktu spółka nabyła lub sprzedała walutę obcą. Kosztem lub przychodem podatkowym będą różnice kursowe w momencie zapłaty za zobowiązania spółki w tej walucie.

Tu dochodzi do zapłaty

W przypadku kontraktu NDF realizacja kontraktu odbywa się poprzez zapłatę lub otrzymanie zapłaty bez dostawy instrumentu bazowego (np. waluty uero), a więc bez możliwości zbycia euro w przyszłości. Przychód rozpoznawany jest wówczas, gdy staje się należny (w dniu otrzymania środków pieniężnych), a nie w dacie waluty.

Dochód osiągnięty z tytułu obrotu powyższymi prawami majątkowymi łączy się z dochodem z innych źródeł, natomiast strata pomniejsza dochód z innych źródeł lub powiększa stratę. Dochód opodatkowany jest stawką określoną w art. 19 ustawy o CIT czyli 19 proc. Podmioty osiągające dochody z tego tytułu rozliczają się z podatku samodzielnie – zgodnie z art. 25 ustawy o CIT, tj. składają deklarację o wysokości dochodu (straty) i wpłacają zaliczki na podatek dochodowy.

Przykład

Podmiot chce zabezpieczyć się przed ryzykiem zmiany kursu waluty. Umowa, którą zabezpiecza NDF, jest denominowana w walucie polskiej, a jedynie cena określona w umowie podlega indeksacji do waluty. Rozliczenie następuje tylko poprzez odsetki. Kwota należna spółce w dniu realizacji kontraktu będzie przychodem dla celów podatkowych. W drugim przypadku, ewentualna strata z kontraktu, czyli kwota, którą spółka będzie zobowiązana zapłacić w wyniku realizacji kontraktu, w dacie wykonania umowy będzie kosztem uzyskania przychodów dla celów podatkowych.

Transakcje forward są najpopularniejszym narzędziem stosowanym w polskich przedsiębiorstwach w procesie zarządzania ryzykiem finansowym. Są wygodnym narzędziem przy planowaniu budżetów w przedsiębiorstwie, na przykład wydatków związanych z zapłatą za towar. Transakcje te są sposobem na eliminowanie ryzyka poniesienia straty. Dlatego umożliwiają bardziej precyzyjne prognozowanie wyniku finansowego.

Przykład

Ciuchland Sp. z o.o. jest spółką córką firmy niemieckiej Kleidung GmbH. Zgodnie z polityką grupy, spółka Ciuchland Sp. z o.o. może kupować towary tylko z fabryki od spółki matki. Fabryka znajduje się na terenie Niemiec. Walutą rozliczeniową jest euro. Z uwagi na fakt, że walutą lokalną jest złoty polski oraz w celu minimalizowania ryzyka kursowego związanego z zakupem towarów ze strefy euro, spółka polska postanowiła zabezpieczyć 80 proc. swojego budżetu w walucie obcej poprzez zastosowanie hedgingu walutowego. Spółka zakupiła forward rzeczywisty, który na koniec trwania kontraktu zamknęła jako NDF (non-delivery forward). Wartość całego budżetu firmy wynosi 1 mln euro.

1 grudnia 20X5 r. spółka kupiła instrument finansowy z terminem realizacji za dwa miesiące, tj. na dzień 31 stycznia 20X6 r. po ustalonym kursie terminowym 4,18 zł/euro. Na dzień bilansowy 31 grudnia 20X5 r. złoty polski umocnił się. Nowy kurs terminowy wyniósł 4,10 zł/euro, kurs średni NBP na dzień 31 stycznia 20X6 r. wyniósł 4,20 zł/euro.

Źródło: <http://www.rp.pl/Rachunkowosc/312149994-Ksiegowosc-forward-i-ustalenie-ceny-waluty.html#ap-6>